

Tusind tak for de flotte ord.

Det er med stor glæde, at jeg idag står her for at modtage KRAKA-prisen for mit arbejde.

Allerførst vil jeg gerne sige en meget stor tak til Foreningen for Kønsforskning for prisen og ikke mindst sige mange tak til priskomiteen for den flotte indstilling. Også en stor tak til dem, der har indstillet mig til prisen.

KRAKA-prisen er kommet uventet til mig – jeg blev meget overrasket, da jeg fik beskeden om, at prisen gik til mig, men det gør bestemt ikke glæden ved at modtage den mindre.

Mit ærinde med Ph.d.-afhandlingen har været at undersøge på hvilken måde køn og klasse præger kvinders oplevelser, deres opfattelse af sig selv og andre og de muligheder, der er tilgængelige for dem.

Jeg har specifikt ønsket at fokusere på den subjektive oplevelse af klasse, og på hvordan kvinders oplevelser og erfaringer i hverdagen – som kvinde, samlivspartner, forælder og arbejdstager – skaber og vedligeholder fornemmelser af og for klasse. Efter min mening er netop dette en af afhandlingens væsentligste bidrag i den forstand, at størstedelen af den eksisterende forskning baserer sig på kvantitative analyser og operationaliserer klasse ud fra menneskers objektive position efter uddannelse eller position på arbejdsmarkedet. Sådanne studier har sin egen ret bl.a. er de nyttige i forhold til at dokumentere social ulighed, når det fx kommer til økonomiske fordelinger, adgang til højere uddannelser og i sundhedsstatistikernes opgørelser over ulighed i sundhed og dødelighed. Men mit ærinde har været et andet.

Jeg har valgt at kalde afhandlingen "På jagt efter klasse", og det er der flere grunde til. Først og fremmest dækker titlen over min bestræbelse på at forstå og forklare, hvad klasse betyder i nuværende samfund. Faktum er, at der i dag forskes påfaldende lidt i klasse, og der er stor uenighed om, både hvordan begrebet skal defineres og afgrænses, og om hvorvidt det overhovedet giver mening at tale om klasser i forhold til nutidige samfund. I takt med at middelklassen er vokset i omfang og forskellige klasseinteresser er blevet mindre tydelige, synes klasse som analytisk kategori ganske enkelt at være forsvundet. Også indenfor kønsforskningen, hvor der ellers de senere år har været fokus på intersektionalitet, har der været et manglende fokus på klasse som analytisk kategori – her har det i højere grad været køn og etnicitet, der har været genstand for opmærksomhed. Det faktum, at prisen i år tildeles mig og mit arbejde, tager jeg som et tegn på, at dette forhåbenligvis er ved at vende.

Samtidig illustrer titlen på afhandlingen den kompleksitet, som knytter sig til at forske i klasse og klassers betydning. Det har været en udfordrende opgave – det har været lidt af en jagt! Når du vælger at beskæftige dig med klasse, bevæger du dig ind i et

mineret område. For hvorfor insistere på at tale om klasseforskelle, når både høj som lav bliver foruroligede og generede? Klasseforskelle vækker misundelse, afsky eller irritation. Så bastant formulerer den svenske forfatter Anneli Jordahl det i sin debatbog "Klass - är du fin nog" (2003). Hun går endda så vidt som til at sige, at klasse er inficeret. Inficeret med forlegenhed og skam; forlegenheden over at være 'en af de privilegerede' eller skammen over ikke at være det.

Klasse er allestedsnærværende i de livsfortællinger, som jeg præsenterer i afhandlingen, men ofte skjult og på en subtil måde. Alle de interviewede kvinder synes at anerkende, at sociale forskelle findes - de taler fx om 'den sociale rangstige' eller 'det sociale hieraki' - men ingen ønsker at sætte direkte ord på sociale forskelle. I stedet nedtones de. Eller de pakkes ind, underspilles, tales væk og afvises, for så alligevel at dukke frem på anden vis; bl.a. i de skillelinjer, kvinderne anvender for at præsentere sig selv i opposition til mennesker, som de ønsker at skabe distance til.

Sociale forskelle anskues imidlertid overvejende som udtryk for personlighed, livsstil og valg. Det handler bl.a. om madvaner, politiske holdninger, holdninger til arbejdslivet og forholdet til familie og nære relationer. De andre prioriterer anderledes, end man selv gør. Men klasse er helt tiden til stede i hverdagslivet, fordi middelklassens normer og værdier formuleres i en skjult modsætning til arbejderklassens og omvendt.

Når de kvinder, jeg har interviewet, skaber skel mellem sig selv og andre, er det ganske ofte med udgangspunkt i moralske forskelle. Moral er i bred forstand betegnelsen for alle forestillinger om, hvad der betragtes som rigtigt og forkert, værdifuldt og forkasteligt i det sociale - i livet. Der trækkes grænser - både opover (mod de fine og dem som tror at de er mere end andre) og nedover (mod dem som opfattes som mindre respektable end én selv). Og i stedet for direkte at henvise til klasse anvendes eufemismer fx når kvinderne benytter sig af sætninger som "de lever på en helt anden frekvens end os" (op) eller "det er jo en helt anden verden de lever i" (ned).

Forældreskab (og i særdeleshed moderskab) fungerer som en særlig vigtig parameter, når kvinderne vurderer sig selv og andre. Grænsen mod dem, som er forældre på en forkert måde, er især betydningsfuld. Den moralske fordømmelse nedad angår fx spisevaner og overvægt - fx tages der afstand fra forældre der giver deres børn pålægschokolade i madpakken eller ofte spiser på McDonalds - mens den moralske fordømmelse opad især viser sig som en moralsk afstandtagen til de velhavende, som måske nok kan købe alverdens fine ting til sine børn, men ikke kan købe tid og nærvær.

Arbejderklassekvindernes moralske distancering til middelklassen ses også, når man spørger til parforhold, kønsarbejdsdeling og ligestilling. Her tager flere af kvinderne med arbejderklassebaggrund afstand fra det moderne ligestillingsprojekt, som de i høj grad forbinder med bedreviddende og moraliserende middelklassekvinder.

Når de interviewede kvinderne præsenterer deres liv og erfaringer i ord bliver det tydeligt, at sociale skel, distinktioner og skillelinjer kontinuerligt reciteres og opretholdes i kvindernes italesættelse af og relationer til andre, og at kvindernes habitus i høj grad spiller ind på deres selvforståelse og på deres personlige oplevelser, erfaringer, dispositioner og handlingsvalg. Dette er fx ikke til at tage fejl af, når kvinderne fortæller om konkrete episoder fra deres liv – som når Margit fx fortæller om, hvordan det er at arbejde som rengøringskone og være nederst i hierarkiet på arbejdsmarkedet. Eller når Heidi, som kommer fra et traditionelt arbejderhjem, må droppe ud af gymnasiet; ikke fordi hun har svært ved at følge med fagligt, men fordi hun føler sig udenfor og ganske enkelt har svært ved at gennemskue de kulturelle koder for, hvordan man er sammen, hvad man snakker om, og hvordan man gebærder sig. Eller når Marianne, som har foretaget en såkaldt klasserejse, søger at vinde omgivelsernes respekt ved at imitere bestemte normer for kulturelt forbrug og fx køber dyr rødvin selvom den – som hun siger – ”måske godt kunne have været billigere, for den skal jo bare ned”. Jeg kunne fortsætte med mange flere eksempler.

I kvindernes livsfortællinger illustreres det overbevisende, at klasse opleves affektivt; som en følelsesstruktur, og som erfaringer, kvinderne bærer i kroppen; noget der bl.a. kommer til udtryk i følelser af ligeværd eller uligeværd, stolthed eller skam og i oplevelsen af at føle social berettigelse, at blive set og møde respekt – eller omvendt at møde social nedvurdering eller føle sig usynlig i social forstand. Klasse manifesterer sig ikke bare som en ulig fordeling af økonomiske goder og muligheder, men også som en ulig fordeling af anerkendelse, og det reflekteres i mødet mellem mennesker som moralsk afstandtagen, og i personlige kampe for værdige selvbilleder og selvagtelse.

Jeg vil slutte med endnu engang sige mange tak for prisen. Det er, som de fleste nok vil give mig ret i, utroligt dejligt at blive påskønnet, og jeg er meget glad for denne tilkendegivelse af, at mit arbejde er blevet set og værdsat.

Tak.